

บทเรียนที่ ๒.๒ การเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว ในระดับชุมชน

การเฝ้าระวังและเตือนภัยปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ต้องมีบูรณาการความร่วมมือในการทำงานจากหลายฝ่าย โดยมีชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญในการทำงาน

๑. การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

๑) ความหมายของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

การเฝ้าระวัง เป็นระบบและกลไกสำหรับการติดตามสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพื่อใช้ในการวางแผน ควบคุม และป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น หรือนำไปใช้เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องมีการจัดการระบบการประมวลผล และประเมินข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง ไม่มีอคติ และเผยแพร่ข้อมูลที่จำเป็น เพื่อการนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็น

การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว เป็นระบบและกลไกการทำงานเชิงรุกในการติดตามความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ที่ต้องทำอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ดำเนินการโดย

- วางแผน กำหนดแนวทาง/วิธีการลดและ/หรือป้องกันความเสี่ยง หรือปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจส่งผลให้เกิดอันตรายและปัญหาความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว อย่างมีประสิทธิภาพ
- สำรวจ วิเคราะห์ และแปลผลข้อมูลพฤติกรรมและลักษณะความเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรงในครอบครัว จำแนกแยกแยะข้อมูลโดยจัดแบ่งเป็นระดับ เช่น เสี่ยงน้อย เสี่ยงปานกลาง และเสี่ยงมาก เพื่อกำหนดแนวทางการลดความเสี่ยง และปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
- นำข้อมูลไปจัดกิจกรรมเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

๒) องค์ประกอบของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญสำหรับการทำงาน ๕ ประการ ดังนี้

๒.๑) บุคลากร เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ เช่น เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือ พมจ. ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทำหน้าที่ตามกระบวนการเฝ้าระวัง ซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถที่ได้รับการฝึกฝนหรือผ่านการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถสำรวจและประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว และจัดกิจกรรมเพื่อการเฝ้าระวัง รวมทั้งสร้างความตระหนักในปัญหาและความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๒.๒) สถานการณ์ที่ต้องเฝ้าระวัง เป็นสภาพความเสี่ยงหรือลักษณะของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่พบจากการสำรวจข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งที่คาดว่าจะมีปัญหาก่อเกิดขึ้นและอาจรุนแรงขึ้น ข้อมูลดังกล่าวนี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรม

เพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยก่อนเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและผลกระทบที่รุนแรงขึ้นต่อไป

๒.๓) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสำรวจ เพื่อคัดกรองหรือประเมินความเสี่ยงที่สามารถบ่งชี้ความเสี่ยงได้เบื้องต้นจนถึงระดับที่ได้มาตรฐาน แบบสำรวจความเสี่ยงในเบื้องต้นจะต้องง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ วิเคราะห์และแยกแยะปัจจัยเสี่ยงและปัญหาในเบื้องต้นที่จะจัดให้มีการป้องกันความเสี่ยงและการเกิดปัญหาได้ อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นต้องพัฒนาเครื่องมือที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนครอบครัวและชุมชนได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งในปี ๒๕๕๗ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้พัฒนาแบบสำรวจเพื่อประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวในเบื้องต้น)

๒.๔) ระบบการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ โดยใช้เครื่องมือที่พัฒนาขึ้น จะถูกนำมาประมวลผล ซึ่งต้องพัฒนาให้สามารถทำงานได้อย่างมีระบบ สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลต้องอิงหลักการวิจัย เพื่อให้ข้อมูลเชื่อถือได้

๒.๕) การรายงาน ข้อมูลจากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล จะนำผลที่ได้ไปจัดทำรายงานเพื่อการเฝ้าระวังและเตือนภัย ซึ่งอาจนำเสนอเป็นข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน ระดับจังหวัด และระดับชาติ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลหรือแหล่งอ้างอิงในการทำงานต่อไปได้

๓) วัตถุประสงค์ของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๓.๑) สร้างความปลอดภัยให้แก่คนในครอบครัว โดยการลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวในมิติของพื้นที่ (ในระดับครอบครัว ชุมชน และจังหวัด) ความชุก (ปริมาณการเกิดมากหรือน้อย) และ ระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้น (ระดับของความรุนแรงจากน้อยไปถึงมาก)

๓.๒) สำรวจข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว เพื่อนำไปกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหา ลดความเสี่ยงก่อนเกิดความรุนแรง และลดการกระทำความรุนแรงซ้ำ

๔) ประโยชน์ของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

การเฝ้าระวังเป็นการทำงานเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ก่อนจะมีความรุนแรงที่ส่งผลกระทบเพิ่มมากขึ้น มีประโยชน์ ดังนี้

๔.๑) เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารและปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้สามารถติดตามสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ทันสมัยอยู่เสมอ ลดปัญหาและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

๔.๒) เป็นข้อมูลสำหรับชุมชนและผู้นำชุมชนในการกำหนดแนวทางการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยลดปัจจัยเสี่ยงในระดับครอบครัว และระดับชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง

๔.๓) เป็นการดำเนินการป้องกันปัญหาและนำไปใช้ในการตัดสินใจกำหนด ยุทธศาสตร์ แผนงาน มาตรการและกลไก รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายครอบครัวที่เป็นกลุ่ม เสี่ยงได้อย่างต่อเนื่องและชัดเจนมากขึ้น

๕) ขอบเขตของการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว (ตามแนวคิดตามทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา มนุษย์ของบรอนเฟนเบนเนอร์) มีขอบเขตการทำงานใน ๔ ระดับ คือ

๕.๑) ระดับบุคคล เป็นการลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อ สมาชิกของครอบครัว

๕.๒) ระดับครอบครัว เป็นการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรง ในครอบครัวที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

๕.๓) ระดับชุมชน เป็นการเฝ้าระวังสภาพแวดล้อมภายนอกที่ใกล้ชิด ครอบครัว

๕.๔) ระดับจังหวัดและระดับชาติ เป็นการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว โดยนำข้อมูลที่มีการประเมินความเสี่ยงต่อปัญหา ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้ สังคมได้รับรู้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นข้อมูลสำหรับกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการ และกลไกการเฝ้าระวังอย่างเป็นระบบ

๖) รูปแบบการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ดำเนินการได้โดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นและระดับจังหวัด

การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ส่วนบุคคล ความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนมีผลกระทบต่อชุมชน การดำเนินงานเพื่อเฝ้าระวังจึงเน้นให้คนในครอบครัวมีความปลอดภัย โดยการยุติ หรือลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมุ่งเน้นทั้งการป้องกัน (เชิงรุก) และแก้ไขปัญหา (เชิงรับ) ดังนี้

๖.๑) การดำเนินงานในเชิงรุก เป็นการป้องกันความเสี่ยงก่อนเกิดปัญหา ความรุนแรงในครอบครัว หรือถ้ามีปัญหากเกิดขึ้นแล้วก็ป้องกันมิให้เกิดการกระทำรุนแรง ที่ร้ายแรงขึ้น การเฝ้าระวังในลักษณะเชิงรุก จึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมที่เน้นในช่วง ก่อนเกิดปัญหาเป็นหลัก มีแนวทางดังนี้

(๑) สำรวจหรือสืบค้นข้อมูลเพื่อประเมินสถานการณ์ การรวบรวมข้อมูล การประเมินความเสี่ยงในระดับพื้นที่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ เป็นปัจจุบันมากที่สุด ทำให้ทราบปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เพื่อลดความเสี่ยงและ สร้างความปลอดภัยให้คนในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม เป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามประเมินสถานการณ์ตลอดเวลา นำไปสู่การเตือนภัย ในระดับครอบครัว โดยการพัฒนาระบบการเฝ้าระวัง จากข้อมูลลักษณะตัวบ่งชี้ ความเข้มข้นของปัญหา (ระดับของความรุนแรง และความถี่ของการกระทำรุนแรง) ในระดับชุมชน และระดับจังหวัด มีการเชื่อมโยงกับระบบการบรรเทาและแก้ไขปัญหา อย่างครบวงจร

(๒) รายงานข้อมูลความเสี่ยง ข้อมูลที่นำมารายงาน ประกอบด้วย สภาพปัญหาและความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะต้องบอกขนาดและลักษณะของปัญหาและ/หรือความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น ด้านสุขภาพ จำนวนบุคคล/ครอบครัวที่เกิดปัญหาหรือมีความเสี่ยง เป็นต้น รวมทั้งการคาดคะเน/คาดการณ์ว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นมากน้อยเพียงใด

(๓) เฝ้าระวังและลดความเสี่ยง ข้อมูลความเสี่ยงที่มีการรายงานจะนำไปออกแบบเพื่อกำหนดแนวทางการแทรกแซงช่วยเหลือเพื่อลดความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เหมาะสมในแต่ละกรณี ซึ่งจะต้องมีการติดตามผลและประเมินผลที่เกิดจากการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

(๒) การดำเนินงานในเชิงรับ เป็นการบริการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากคนในครอบครัว รวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว โดยเก็บข้อมูลจากผู้เข้ามาใช้บริการผ่านหน่วยงาน/องค์กร หรือศูนย์ให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชนและระดับจังหวัด จัดให้มีการบันทึกประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อป้องกันการกระทำรุนแรงซ้ำ

๗) กระบวนการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

การเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวดำเนินการได้ดังนี้

๗.๑) ทำความเข้าใจวิถีดำเนินการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจกับผู้ที่ทำหน้าที่ในการเฝ้าระวัง เช่น ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือแกนนำชุมชน โดยทำความเข้าใจเป้าหมายของการเฝ้าระวัง วิธีการดำเนินงาน ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ ดำเนินการสำรวจข้อมูลโดยการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลตัวบ่งชี้ตามแบบฟอร์ม หรือแบบประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๗.๒) กำหนดมาตรฐานการวัดความเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัว การวัดหรือประเมินความเสี่ยงจะต้องมีตัวบ่งชี้ที่สามารถบ่งบอกความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวได้ในเบื้องต้น และควรพัฒนาให้เป็นแบบที่มีมาตรฐาน เพื่อนำไปใช้เป็นแบบประเมินที่ยอมรับและได้ผลการประเมินที่เป็นประโยชน์ และนำไปสร้างความร่วมมือในการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวอย่างเป็นระบบ มีข้อมูลที่เชื่อถือได้ ทำให้เกิดการกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่สามารถคุ้มครองสวัสดิภาพครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๗.๓) จัดการความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การจัดการดังกล่าวดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวมาจัดระดับความเสี่ยงของปัญหา กำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไข ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยความร่วมมือของเครือข่ายสหวิชาชีพในระดับชุมชนและระดับจังหวัด กำหนดแนวทางและดำเนินการเพื่อจัดการความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวตามระดับความเสี่ยงของปัญหา

๗.๔) ติดตามและประเมินผลการจัดการความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว การติดตามผลและประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ที่ดำเนินการโดยหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง

โดยความร่วมมือในระดับชุมชนและระดับจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสำเร็จและถอดบทเรียนการดำเนินงาน และจัดการข้อจำกัดหรือปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ผลจากการติดตามและประเมินผลฯ จะได้บทเรียนประสบการณ์การทำงานเพื่อการเฝ้าระวังร่วมกันของเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้อง เพื่อเชื่อมโยงกับระบบการเตือนภัยในระดับครอบครัวและชุมชน การเตือนภัยระดับจังหวัด ตลอดจนการเตือนภัยในระดับสังคม

ภาพที่ ๔ กระบวนการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

๒. การเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

๑) ความหมายของการเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

การเตือนภัย เป็นการให้ข้อมูลสถานการณ์ความเสี่ยงภัยหรือมีปัญหาค่าที่ทันเวลา และมีประสิทธิภาพ ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดอันตราย สร้างความปลอดภัย หลีกเลี่ยงหรือลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น และเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเตือนภัยล่วงหน้าเพื่อสร้างความปลอดภัยให้คนในครอบครัว ช่วยลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจและลดจำนวนการบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

การเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว จึงเป็นการบ่งบอกสาระสำคัญของข้อมูล ความเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงระหว่างบุคคลในครอบครัว ที่สามารถบอก แนวโน้มของปัญหาความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ พร้อมทั้ง บ่งบอกแนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันและเตรียมความพร้อมในการลดความเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว ดำเนินการดังนี้

๑.๑) ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำรุนแรงและคนในครอบครัว

๑.๒) เผยแพร่ข่าวสารข้อมูล เพื่อสื่อสารปัจจัยเสี่ยง หรือภัยอันตรายหรือภัยคุกคามการกระทำรุนแรงในครอบครัว โดยบอกบอกลักษณะของความเสี่ยง ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

การส่งสัญญาณเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว ทำได้โดยผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว หรือผู้พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงเป็นผู้แจ้งเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ตามกฎหมาย หรือเจ้าหน้าที่หน้าของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รวบรวมข้อมูล

เช่น เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) โดยจะต้องบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ความเสี่ยงและความรุนแรงที่เกิดขึ้น จากนั้นจึงรายงานสถานการณ์ต่อผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทราบ ข้อมูลที่บันทึกประกอบด้วยสถานการณ์ปัญหา (ใครเป็นผู้กระทำ-ผู้ถูกกระทำ สภาพปัญหา/วิกฤติการณ์ และลักษณะของความเสี่ยงเป็นอย่างไร อยู่ในระดับใด มีผลกระทบจากการกระทำรุนแรงอย่างไร) เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานตามขั้นตอนที่เหมาะสม และการเตือนภัยเพื่อให้สาธารณชนรับรู้ปัญหาและผลกระทบ สำหรับการป้องกันความเสี่ยงหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้น โดยการส่งสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า

การส่งสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า มีขึ้นเพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้ถูกกระทำและครอบครัวที่มีความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำซ้ำ เป็นการบูรณาการข้อมูลกับระบบการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวเข้าด้วยกัน ผ่านเครือข่ายในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับชุมชน ระดับจังหวัด จนถึงระดับชาติ เพื่อสร้างระบบการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีการส่งต่อข้อมูลข่าวสารที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยหน่วยงานสหวิชาชีพและเครือข่ายกับเจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทหน้าที่และมีอำนาจหน้าที่โดยตรง ซึ่งอาจเป็นศูนย์กลางของข่าวสาร ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดระบบการเฝ้าระวังและเตือนภัยพร้อมรับสถานการณ์เสี่ยงต่าง ๆ

ผู้ทำหน้าที่ในการเฝ้าระวังและเตือนภัยจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะการเฝ้าระวังความเสี่ยงและเตือนภัยปัญหาความรุนแรงในครอบครัว พร้อมทั้งมีทักษะในการบริการช่วยเหลือ ซึ่งควรมีนักวิชาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือนิเทศงาน

๒) วัตถุประสงค์ของการเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

การเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวทำได้ใน ๒ ระดับ คือ ระดับครอบครัว และชุมชน และระดับสังคม ดังนี้

๒.๑) ระดับครอบครัวและชุมชน ชุมชนทำหน้าที่ในการเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายสหวิชาชีพระดับจังหวัด เพื่อลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวและสร้างความปลอดภัยให้ผู้ถูกกระทำและครอบครัว ให้มีการคุ้มครองสิทธิให้แก่บุคคลในครอบครัว (เช่น คุ้มครองเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และผู้ถูกกระทำทุกคน) การเตือนภัยล่วงหน้าจะต้องทำอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เกิดความตระหนักและร่วมกันเฝ้าระวังความเสี่ยง เช่น ขจัดหรือลดสถานที่ (ร้านเหล้าหรือแหล่งอบายมุข) ที่กระตุ้นให้เกิดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๒.๒) ในระดับสังคม การแจ้งเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวสู่สาธารณะหรือรายงานสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวให้สังคมรับรู้ สามารถดำเนินการเป็นรายไตรมาส และ/หรือรายปี ข้อมูลที่นำมารายงาน เช่น ลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้น ความถี่ของการเกิดปัญหา สาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลกระทบต่องานผู้ถูกกระทำรุนแรง เพื่อเป็นการบอกให้สังคมติดตามสถานการณ์ ทำความเข้าใจ

กับปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีการกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการและกลไกในระดับชาติ

๒.๓) กระบวนการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว การเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงต่อความรุนแรงในครอบครัวตามช่วงภาวะเสี่ยงต่าง ๆ ที่แบ่งออกเป็น ๓ ช่วง ดำเนินการได้ดังนี้

(๑) ช่วงภาวะเสี่ยง หรือ “**ระยะก่อนเกิดปัญหา**” ควรดำเนินการป้องกันก่อนมีปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของคนในครอบครัว โดยจัดการลดความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรือลักษณะบางประการที่บ่งบอกถึงสิ่งที่จะเกิดความรุนแรงขึ้น หรือพฤติกรรมที่มีปัญหาสูงกว่าปกติ เช่น ทะเลาะเบาะแว้ง หรือขัดแย้งกันในครอบครัวบ่อยขึ้น จำเป็นต้องยุติหรือหลีกเลี่ยงมิให้เกิดปัญหาครอบครัว ในขั้นตอนนี้จึงควรดำเนินการ เช่น

- ให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว
- ให้ความรู้แก่ครอบครัวและชุมชน ให้ช่วยกันเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ด้วยการลดความเสี่ยงต่าง ๆ และลดปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เช่น ลดเหล้า ร้านเกม บ่อนการพนัน และลดพื้นที่เสี่ยงอื่น ๆ ในชุมชน

(๒) ช่วงของการกระทำรุนแรง หรือ “**ระยะของการเกิดปัญหา**” เป็นการแยกแยะความเสี่ยง/จัดการปัญหาของการกระทำรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ร่างกาย จิตใจ ด้านเพศ โดยเข้าแทรกแซงช่วยเหลือ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงและโอกาสที่เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวขึ้น เพื่อความปลอดภัยของคนในครอบครัว ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันหาแนวทางการแก้ไข และป้องกันมิให้เกิดปัญหาที่ยืดเยื้อจนกลายเป็นปัญหาที่เรื้อรัง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว และความมั่นคงของครอบครัว ในขั้นตอนนี้จึงต้องดำเนินการส่งสัญญาณเตือนล่วงหน้า เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา รวมทั้งฟื้นฟูเยียวยาเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว เช่น

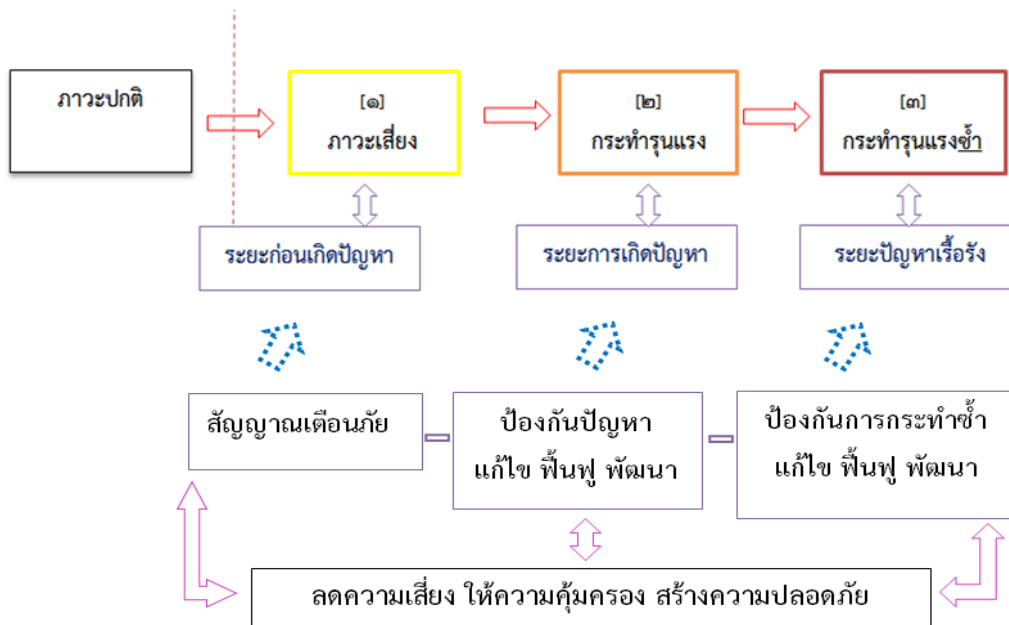
- ลดความเสี่ยงต่าง ๆ และลดปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่าง ๆ ในครอบครัวและชุมชน
- ให้ความช่วยเหลือ/แทรกแซง เช่น ให้คำปรึกษาแนะนำเบื้องต้น ประสานส่งต่อเครือข่ายที่เป็นทีมสหวิชาชีพ

(๓) ช่วงของการกระทำรุนแรงซ้ำ หรือ “**ระยะปัญหาเรื้อรัง**” ในขั้นตอนนี้ต้องดำเนินการส่งสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้า และดำเนินการฟื้นฟูเยียวยาเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ถูกกระทำและครอบครัว สนับสนุนให้มีการปรับพฤติกรรมผู้กระทำรุนแรง เพื่อการป้องกันปัญหา ลดความเสี่ยงจากการกระทำรุนแรงซ้ำ หรือเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่วิกฤติมากขึ้น

- ชุมชนมีวิธีการส่งสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าได้ เช่น การให้ข้อมูลความเสี่ยงเป็นรายครอบครัว และจัดให้มีการเยี่ยมบ้าน เพื่อช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และรายงานสถานการณ์ความเสี่ยงในภาพรวมให้ชุมชนรับรู้

เพื่อช่วยกันเฝ้าระวังความเสี่ยง และจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้เกิดภูมิคุ้มกันครอบครัว/ครอบครัวเข้มแข็ง

- เยียวยาสุขภาพกายและจิตใจของผู้ถูกกระทำ
- ประสานงานระหว่างทีมสหวิชาชีพ ติดตามและประเมินผลการทำงานให้ ความช่วยเหลือ เช่น ด้านสวัสดิภาพ ด้านกฎหมาย ฯลฯ เพื่อลดผลกระทบจากปัญหา
- ป้องกันความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ภาพที่ ๕ กระบวนการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัว

๔) แนวปฏิบัติในการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว

ขั้นตอนการดำเนินการของแนวปฏิบัติในการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัวมีดังนี้

๔.๑) ทำความเข้าใจความเสี่ยงและกำหนดเป้าหมายการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว การเริ่มต้นดำเนินการเพื่อป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะต้องทำความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (สถานการณ์ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบ) และปัจจัยเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว พร้อมทั้งกำหนดเป้าหมายของการเฝ้าระวังและเตือนภัย ซึ่งเป้าหมายความปลอดภัยและสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำและครอบครัวมีความสำคัญมากที่สุด การดำเนินการในขั้นตอนนี้รวมถึงการกำหนดวิธีการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานสหวิชาชีพและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชนและระดับจังหวัด

๔.๒) สืบค้น/เก็บข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว เป็นขั้นตอนของการสืบค้นปัญหาและประเมินความเสี่ยงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยการออกแบบประเมินความเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัว หรือนำแบบประเมิน

ความเสี่ยงที่มีการจัดทำไว้แล้วมาใช้ โดยมีหน่วยการจัดเก็บเป็นครัวเรือน (โดยใช้แบบประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวที่พัฒนาขึ้นในปี ๒๕๕๗ ในการประเมินสถานการณ์ครอบครัวในเบื้องต้น)

๔.๓) วิเคราะห์แยกแยะความเสี่ยงและปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวแล้ว เป็นการดำเนินการประมวลผล วิเคราะห์และแปลผลข้อมูลเพื่อแยกแยะความเสี่ยงและปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในขั้นตอนนี้เป็นการจัดระดับความเสี่ยงและความรุนแรงของปัญหา ตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดในแบบฟอร์มการประเมินความเสี่ยง ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ ไม่มีความเสี่ยง มีความเสี่ยงน้อย มีความเสี่ยงปานกลาง และมีความเสี่ยงมาก ข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ในการสืบเสาะข้อมูลเพิ่มเติมและกำหนดแนวทาง/วิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหา

๔.๔) รายงานข้อมูลความเสี่ยงเพื่อกำหนดแนวทางการเฝ้าระวังและเตือนภัย

ความรุนแรงในครอบครัว เมื่อวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการเฝ้าระวังและเตือนภัยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งการรายงานข้อมูลควรทำในทุกระดับในระดับ ได้แก่ การรายงานข้อมูลระดับชุมชน หรือระดับพื้นที่ เพื่อคืนข้อมูล และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา การรายงานในระดับจังหวัด ที่อาจแยกเป็นระดับอำเภอย่อย ๆ และการรายงานในระดับชาติ เพื่อกำหนดแนวทางที่นำไปปฏิบัติงานต่อไป

๓. ตัวบ่งชี้ความเสี่ยงหรือสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัว ลักษณะของความความเสี่ยงที่เป็นสาเหตุหรือกระตุ้นให้เกิดการกระทำรุนแรงในครอบครัว มี**ตัวบ่งชี้** ที่ศึกษาได้จากงานวิจัย ดังนี้

๑) ลักษณะส่วนบุคคล

อายุ ความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกช่วงวัย แต่อายุของผู้กระทำก็ส่งผลให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ เช่น ความรุนแรงระหว่างคู่สมรสหรือคู่สามีภรรยา มีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า คู่สามีภรรยาที่มีอายุน้อยมีความเสี่ยงสูงที่จะทำ ความรุนแรงต่อกัน สามีที่อายุน้อยหรือยังไม่วุฒิภาวะมักกระทำรุนแรงต่อภรรยา มากกว่าสามีที่อายุมากกว่าภรรยาถึงสามเท่า และยิ่งสามีมีอายุน้อยเท่าไร ก็จะมีอัตราการทำร้ายร่างกายภรรยามากขึ้นเท่านั้น

การศึกษา ระดับการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการกระทำรุนแรงในครอบครัว โดยพบว่า ผู้หญิงที่มีการศึกษาน้อย มีโอกาสเสี่ยงที่จะถูกกระทำรุนแรงด้านเพศมากกว่า ผู้หญิงที่จบสูงกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงาน และการมีรายได้ที่ทำให้ผู้หญิงพึ่งตนเองได้

การมีงานทำ ผู้ชายที่ไม่มีการมีงานทำมีอัตราการทำร้ายภรรยาสูงกว่าผู้ชายที่มีงานทำ มีข้อสังเกตว่าตำแหน่งงานของสามี (สามีที่เป็นบุคคลมีชื่อเสียง/การได้รับการยกย่องจากการทำงาน) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะสังคมคาดหวังให้ผู้ชายเป็นผู้นำและเป็นหัวหน้าครอบครัว การไม่มีการมีงานทำ

จึงอาจทำให้การแสดงบทบาทไม่เป็นไปตามที่สังคมคาดหวังและการหล่อหลอม การทำหน้าที่ของผู้ชาย

การมีรายได้ ระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับการกระทำรุนแรงทางด้านร่างกาย และด้านเพศ โดยพบว่า ยิ่งครอบครัวมีรายได้น้อยเท่าใด ระดับความรุนแรงในชีวิตคู่จะมีมากขึ้นเท่านั้น และหากเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีรายได้ระดับกลางและระดับสูง ผู้ถูกกระทำรุนแรงมักไม่กล้าเปิดเผยความจริงให้ผู้อื่นรับรู้ จนส่งผลให้เกิด ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

จิตลักษณะ หรือลักษณะนิสัยของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำรุนแรง มีความเกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว เช่น

- ผู้ชายที่กระทำรุนแรงต่อภรรยา ด้วยการทำร้ายร่างกายมักไม่สามารถ ควบคุมอารมณ์ได้ จึงมักแสดงความโกรธ โมโหฉุนเฉียว ขณะที่คนที่สามารถ ควบคุมอารมณ์และความโกรธได้ดีจะไม่ใช้ความรุนแรงต่อคนในครอบครัว และคนอื่น ๆ
- ผู้กระทำรุนแรงมักมองอีกฝ่ายหนึ่งว่ามีความอ่อนแอกว่าหรือไม่กล้า แสดงออก ผู้กระทำรุนแรงจึงมักแสดงความก้าวร้าวและกระทำรุนแรงต่อ ผู้ที่อ่อนแอขึ้น
- ผู้กระทำรุนแรงในลักษณะที่ชอบใช้อำนาจเหนือผู้อื่นเพราะเชื่อว่าตนเอง มีสิทธิทำได้ ส่วนใหญ่มักเป็นผู้หารายได้หรือเป็นหัวหน้าครอบครัว จึงเป็น เหตุให้กระทำรุนแรงต่อคนในครอบครัว
- ผู้กระทำที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ มีความเครียด ไม่พึงพอใจในงาน ที่ทำ และอยู่ในครอบครัวที่โดดเดี่ยวหรือแยกออกจากสังคม มีความเสี่ยง ที่จะใช้ความรุนแรงในครอบครัว

ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงหรือพบเห็น ความรุนแรงในครอบครัวมีความเสี่ยงที่จะกระทำรุนแรงต่อคนในครอบครัว และ คนอื่น ๆ อาจใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

การใช้แอลกอฮอล์/สารเสพติดและติดการพนัน ผู้กระทำรุนแรงในครอบครัว มักได้รับการกระตุ้นจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การใช้สารเสพติด และ ติดการพนัน ซึ่งนอกจากจะมีการทุบตีทำร้ายร่างกาย และยังทำให้ครอบครัวมีปัญหา ด้านค่าใช้จ่าย และมีปัญหาครอบครัวต่าง ๆ เช่น มีหนี้สิน ก่ออาชญากรรม หรือทำผิด กฎหมาย

๒) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน เป็นครอบครัวที่ไม่มั่นคงเข้มแข็งมีความเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงในครอบครัว เช่น

ความขัดแย้งหรือการไม่ลงรอยกัน ครอบครัวที่มักมีความขัดแย้ง ไม่ลงรอยกัน ทำให้มีปัญหา เกิดความแตกแยก

การทำร้ายจิตใจ ครอบคลุมขบวนการสื่อสาร หรือมีการสื่อสารที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้คำพูดดูต่ำกว่ากล่าว การให้ร้าย พุดจาหยาบคาย ทำให้เกิดผลเสียต่อจิตใจ ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการกระทำรุนแรงในครอบครัว

ความอิจฉาและการใช้อำนาจเหนือ ความอิจฉาและการใช้อำนาจเหนือของผู้กระทำรุนแรงได้ส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำ เช่น มีการควบคุมและทอดทิ้ง มีความอิจฉา ทำให้เกิดความขุ่นเคืองใจ ไม่พอใจ สงสัย คลางแคลงใจ

การตัดสินใจ ครอบครัวยุคที่มีความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย (ให้เกียรติและเคารพกันและกัน) สามีภรรยา หรือสมาชิกในครอบครัวร่วมกันตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ มักมีการกระทำรุนแรงต่อกันได้น้อยกว่าครอบครัวที่มีคนใดคนหนึ่งใช้อำนาจ ครอบงำ การตัดสินใจ เช่น ครอบครัวที่สามีหรือภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจเพียงลำพัง ออกคำสั่งให้คนในครอบครัวทำตามที่ตนเองคิด มีโอกาสเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงสูงกว่าครอบครัวที่ร่วมกันคิดและร่วมกันตัดสินใจ

๓) ปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัญหาความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย มีผลจากโครงสร้างทางสังคมที่มีลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ได้บ่มเพาะค่านิยมชายเป็นใหญ่ หรือการยอมรับให้ผู้ชายหรือคนใดคนหนึ่งมีอำนาจเหนือคนอื่น เช่น

- ผู้หญิงที่ต้องพึ่งพาการเงินจากสามี ไม่มีรายได้/ไม่สามารถหารายได้ การพึ่งพาทางเศรษฐกิจนี้ ทำให้ไม่สามารถปกป้องตัวเองจากการถูกกระทำรุนแรงจากคนใกล้ชิด จึงต้องยอมทนอยู่แม้จะถูกกระทำ การหุบตีภรรยาเกิดขึ้นบ่อยในสังคมที่ผู้ชายมีอำนาจเศรษฐกิจ และเป็นคนตัดสินใจในครัวเรือน (ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ผู้หญิงพึ่งตนเองได้ความรุนแรงในครอบครัวจะลดน้อยลง)
- ความเชื่อที่ว่าภรรยาเป็นสมบัติของสามี ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ เป็นผลมาจากค่านิยมชายเป็นใหญ่ที่ส่งผลให้ครอบครัวมีโครงสร้างลำดับชั้นของความสัมพันธ์ ทำให้มีความเหลื่อมล้ำระหว่างชายและหญิง มีความแตกต่างของบทบาททางเพศ ความเชื่อนี้ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรง

๔. แนวทางการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ผู้ประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ที่อาจเป็นเจ้าของหน้าที่หรือผู้นำชุมชน สามารถดำเนินการตามแนวทางต่อไปนี้

๑) ทำความเข้าใจและแยกแยะความเสี่ยง ผู้ประเมินความเสี่ยงต้องทำความเข้าใจปัญหาความรุนแรงและความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว สามารถแยกแยะความเสี่ยงและแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงในครอบครัวขึ้นได้ เช่น ข้อมูลสถานการณ์และช่วงเวลาที่เกิดความรุนแรง ประเมินความเสี่ยงและแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจกำหนดแนวทางหรือจัดบริการช่วยเหลือ รวมทั้งประเมินความเสี่ยงเพื่อหาวิธีลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและการถูกกระทำรุนแรงซ้ำ

ผู้ที่มีความสำคัญที่จะให้ข้อมูลในการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่

๑.๑) ผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว ผู้ประเมินความเสี่ยงควรสอบถามข้อมูลจากผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว ซึ่งจะเป็นผู้รู้ข้อมูลหรือประเมินความเสี่ยงของความรุนแรงในครอบครัวของตนเองได้ดีที่สุด และยังเป็นผู้ที่สามารถคาดการณ์ระดับความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นตามมุมมองของตนเองได้

๑.๒) นักวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือผู้เชี่ยวชาญในทีมสหวิชาชีพอื่น ๆ ที่มีความรู้และทักษะในการประเมินความเสี่ยง โดยจะสืบเสาะหาข้อมูลเมื่อได้รับแจ้งเหตุความรุนแรงหรือเมื่อผู้ถูกกระทำหรือคนในครอบครัวมาขอรับคำปรึกษา หรือมีการแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัว

ข้อมูลความเสี่ยงที่ได้มานี้จะนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเพื่อลดความเสี่ยงและการจัดบริการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว และสมาชิกของครอบครัว

๒) กำหนดมาตรฐานการประเมินความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายที่จะลดความเสี่ยง และให้ผู้ถูกกระทำรุนแรงและครอบครัวมีความปลอดภัย การประเมินความเสี่ยงที่มีมาตรฐานมีแนวทางดำเนินการดังนี้

๒.๑) สร้างความไว้วางใจและความร่วมมือจากผู้ถูกกระทำรุนแรง ผู้ประเมินจะต้องมีความระมัดระวังและไวต่อปัญหา โดยต้องเข้าใจความรู้สึกและผลกระทบของปัญหา และพร้อมจะรับฟังข้อมูล

๒.๒) ต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์หรือความเสี่ยงต่อความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้อย่างสม่ำเสมอ

๒.๓) จัดทำคู่มือสำหรับผู้ประเมิน เพื่อสร้างมาตรฐานการทำงาน เพื่อให้คำแนะนำเนื้อหาและวิธีการประเมินความเสี่ยง บทบาทของนักวิชาชีพ/สหวิชาชีพที่เข้าร่วมในการประเมินความเสี่ยง ประเด็น/ตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน และผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์ความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว

๒.๔) กำหนดแนวทางการป้องกันและลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ผู้ถูกกระทำและครอบครัวได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ มีความปลอดภัย และส่งเสริมให้ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี โดยดำเนินการให้เหมาะสมกับระดับเสี่ยงต่อความรุนแรงที่พบข้อมูล

๓) ประสานส่งต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การประสานส่งต่อและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงาน กลุ่ม หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำรุนแรงและครอบครัวจะต้องทำอย่างทันที่ และสอดคล้องกับระดับความเสี่ยงของความรุนแรงที่เกิดขึ้น แต่หน่วยงานกลุ่มหรือองค์กรต้องมีแนวทางการให้บริการช่วยเหลือที่มีมาตรฐาน ต้องให้ความปลอดภัยแก่ผู้ถูกกระทำและครอบครัวเป็นอันดับแรก หากผู้ถูกกระทำและครอบครัวมีความเสี่ยง

หรืออยู่ในภาวะวิกฤติ หรือผู้ถูกรกระทำที่เป็นเด็ก จะต้องให้การคุ้มครองเด็กตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

๓.๑) การประสานส่งต่อ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความซับซ้อน มีความต้องการบริการช่วยเหลือต่าง ๆ กัน จำเป็นต้องมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานสหวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และในด้านสุขภาพ ที่มีความรู้ ทักษะ บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบแตกต่างกันไป ซึ่งต้องมีผู้จัดการรายกรณี หรือซีเอ็ม (CM – case manager) เป็นผู้รับผิดชอบ และมีการติดตามผลการประสานส่งต่อจนผู้ถูกรกระทำปลอดภัย และได้รับความช่วยเหลือตามกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาจนผู้ถูกรกระทำรุนแรงผ่านพ้นปัญหา หรือลดความเสี่ยงได้

๓.๒) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงาน ข้อมูลความเสี่ยงและข้อมูลที่ได้จากการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มีความสำคัญต่อการให้บริการช่วยเหลือผู้ถูกรกระทำรุนแรงและครอบครัว การประสานส่งต่อระหว่างหน่วยงานสหวิชาชีพจะรวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ผู้ถูกรกระทำรุนแรงได้รับบริการที่ได้ประโยชน์สูงสุด ข้อมูลข่าวสารนี้ได้แก่ ประวัติผู้ถูกรกระทำและผู้กระทำรุนแรงและครอบครัว ข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ลักษณะของการกระทำความรุนแรงหรือเหตุการณ์ฉุกเฉินที่รับแจ้งเหตุ ข้อมูลของผู้กระทำ ข้อมูลครอบครัวและสภาพแวดล้อม

๔) ประเมินความเสี่ยงและการจัดการรายกรณี การประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว จะต้องดำเนินการเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการกำหนดแผนและขั้นตอนการประเมิน กำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ กำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ และแผนผังที่แสดงช่วงเวลา (timeline) ของการประเมินความเสี่ยง เหตุการณ์ที่เกิดความรุนแรง และจัดการรายกรณี

๔.๑) นำผลการประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวไปวางแผน เพื่อคุ้มครองผู้ถูกรกระทำรุนแรงให้มีความปลอดภัย จึงต้องประเมินความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง

๔.๒) จัดบริการให้ความช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในภาวะเสี่ยง โดยการให้คำปรึกษา เพื่อการป้องกันปัญหาความรุนแรง ลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ให้คำแนะนำด้านกฎหมาย และประสานงานกับหน่วยงานสหวิชาชีพเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับระดับของความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

๔.๓) จัดทำคู่มือสำหรับผู้ประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ข้อมูลแนวทางการประเมินและการจัดการความเสี่ยงต่อความรุนแรง แนวทางการสำหรับผู้ปฏิบัติงานในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์และประเมินผลข้อมูลรวมทั้งแนวทางการลดความเสี่ยง การสร้างความปลอดภัยให้ผู้ถูกรกระทำและครอบครัว ลดพฤติกรรมรุนแรงของผู้กระทำ และมีแนวทางการจัดการรายกรณี (มีการระบุบทบาทหน้าที่ของผู้จัดการรายกรณี หรือ CM-case manager)

๕) เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวเก็บได้จากหน่วยที่ให้ข้อมูล คือ ครอบครัว โดยมีผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนของครอบครัว (ซึ่งควรเป็นผู้ที่รู้หรือให้ข้อมูลได้ดีที่สุด) และสามารถเก็บได้จากตัวแทนหรือผู้นำชุมชนที่รับรู้ปัญหาและความเสี่ยงของครอบครัว การเก็บข้อมูลยังได้จากการสืบเสาะข้อมูล (fact finding) เพื่อหาข้อเท็จจริงของนักวิชาชีพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลในครอบครัว และคนอื่น ๆ โดยใช้แบบประเมินความเสี่ยงในเบื้องต้น/แบบที่มีการพัฒนามาตรฐาน ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเพื่อลดความเสี่ยง สร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้ถูกกระทำรุนแรงและครอบครัว

๖) ติดตามและประเมินคุณภาพ การประเมินความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวดำเนินการได้โดยชุมชน โดยการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์สำหรับการดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยงและการบริการช่วยเหลือที่ได้มาตรฐานร่วมกับหน่วยงานสหวิชาชีพ การดำเนินการที่ได้มาตรฐานมีความสำคัญต่อการลดความเสี่ยง และต้องมีการติดตามและประเมินคุณภาพของการปฏิบัติงาน โดยมีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านความรุนแรงในครอบครัว ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำปรึกษาหรือนิเทศงาน

๕. แนวทางการป้องกันความเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัว

การป้องกันและลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัว ทำได้ใน ๓ ระดับ คือ ระดับปฐมภูมิ (primary prevention) ระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) และระดับตติยภูมิ (tertiary prevention) ดังนี้

๑) ระดับปฐมภูมิ เป็นการดำเนินการป้องกันก่อนเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยการให้ความรู้ สร้างความตระหนักในปัญหาและผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชน ครอบครัวโดยทั่วไป และครอบครัวกลุ่มเสี่ยง และแกนนำชุมชน รวมทั้งโรงเรียนหรือสถานศึกษา เช่น

- จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวแก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน เพื่อลดพฤติกรรมรังแก และการใช้ความรุนแรงระหว่างเพื่อน ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาไปจนถึงการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย
- รณรงค์เผยแพร่ความรู้ สร้างความตระหนักในปัญหาและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว ด้วยการลดความเสี่ยงและปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่าง ๆ เช่น ลดอบายมุข และพื้นที่เสี่ยงในชุมชน

๒) ระดับทุติยภูมิ เป็นการดำเนินการในช่วงที่ครอบครัวมีความเสี่ยง การป้องกันทำได้โดยการแยกแยะปัจจัยเสี่ยง สืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา เพื่อหาแนวทางป้องกันปัญหาโดยการลดความเสี่ยง และให้คำปรึกษา พร้อมทั้งให้บริการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาปัญหา เช่น

- การประเมินความเสี่ยง และสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้น

- จัดบริการให้ความช่วยเหลือและประสานส่งต่อเพื่อบรรเทาปัญหาตามความต้องการจำเป็น เพื่อความปลอดภัยของผู้ถูกรักษารุนแรงและครอบครัว
- จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ถูกรักษารุนแรงและครอบครัว สร้างขวัญกำลังใจ ให้คำปรึกษา และให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ การฝึกอาชีพ
- จัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และกิจกรรมปรับพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ
- ติดตามผล ป้องกันปัญหาความรุนแรง โดยผู้นำชุมชน

๓) ระดับตติยภูมิ เป็นการดำเนินการในระยะที่มีอุปบัติการณ์และกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นแล้ว เพื่อมิให้กระทำรุนแรงเพิ่มมากขึ้น และเข้าแทรกแซงช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหา ลดปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยกระตุ้นต่าง ๆ โดยดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกรักษาด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ นับตั้งแต่มีการรับแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัว โดยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของผู้ถูกรักษารุนแรงและครอบครัว ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างรวดเร็วทันเวลา เช่น

- จัดให้มีการคุ้มครองสวัสดิภาพ รวมทั้งเยียวยาผู้ถูกรักษารุนแรงและครอบครัว สนับสนุนให้มีการปรับพฤติกรรมผู้ถูกรักษารุนแรง
- ประสานงานระหว่างทีมสหวิชาชีพในการให้บริการช่วยเหลือและติดตามเพื่อลดผลกระทบจากความรุนแรงที่มีต่อผู้ถูกรักษาและครอบครัว

การป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับนี้ต้องประเมินความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น ให้คำปรึกษา ฟันฟูเยียวยา และให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น ให้อภัย (บ้านพักเด็กและครอบครัว) ช่วยเหลือเด็ก (กรณีที่มีลูก) ให้ความช่วยเหลือด้วยการฝึกอาชีพ/สนับสนุนทุนสำหรับการประกอบอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ส่วนการป้องกันในระยะยาว เช่น การป้องกันผลกระทบที่มีต่อเด็กที่อาจเป็นผู้ถูกรักษา หรือได้รับผลกระทบจากการกระทำรุนแรง

ทั้งนี้ การดำเนินการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในทุกระดับจำเป็นต้องทำงานเชิงรุก และต้องได้รับความร่วมมือจากสหวิชาชีพ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามุ่งเน้นความปลอดภัยในครอบครัวทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งการป้องกันที่ให้ผลดีที่สุดในแต่ละกรณี อาจต้องใช้การป้องกันมากกว่าหนึ่งวิธีการ หรือโดยการ **บูรณาการ** การทำงานของสหวิชาชีพ

